UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentariorvm, Ac Dispvtationvm, In Tertiam Partem Divi Thomae. Tomi Qvinqve

Qui Est Primvs De Sacramentis: In Qvo Ea Continentvr, Qvæ Post Præfationem Indicantvr

Suárez, Francisco

[Köln], 1619

Disputatio XLIV. De materia remota Eucharistiæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-93807

Visual Library

ARTICVLVS IV.

Vtrum hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo.

4.d.11.q.2.a.2.q.3.& 4. cont.1.c.8.& 1.Cor.5.c.6. & Ioan.6.c.2.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramẽtum non debeat confici ex pane azymo. Debemus enim in hoc sacramento imitari institutionem Christi. Sed Christus videtur hoc sacramentũ instituisse in pane fermentato: quia, sicut legitur Exod. 12. Iudei secundum legem incipiebant vti azymis in die Paschæ (quod celebratur decima quarta luna) Christus autem instituit hoc sacramentum in cœna, quam celebrauit ante diem festum Paschæ, vt habetur Ioan 13. Ergo & nos debemus hoc sacramentũ celebrare in pane fermẽtato.

2. Præterea, Legalia non sunt obseruanda tempore gratiæ. Sed vti azymis fuit quædam legalis cæremonia, vt patet Exod. 12. Ergo in hoc sacramento gratiæ non debemus azymis vti.

Quæst.73.ar.3.ad.3.

3. Præterea, Sicut supra dictum est, * Eucharistia est sacramentum charitatis, sicut Baptismus fidei, vt supra dictum est. Sed fermentum charitatis significatur per fermentum, vt patet in glossa * super illud Matth. 13. Simile est regnum cœlorum fermento, &c. Ergo hoc sacramentum debet confici de pane fermentato.

Glossa super l. 13.

4. Præterea, Azymum & fermentatum sunt accidentia panis, non variantia eius speciem. Sed in materia Baptismi nulla discretio adhibetur circa differentiam accidentium aquæ, puta si sit salsa vel dulcis, calida vel frigida. Ergo in hoc sacramento aliqua discretio adhiberi non debet, vtrum panis sit azymus, vel fermentatus.

Index lib.3. vt ex libris eius est vltimum libri huius.

Sed contra est, quod extra, de celebratione * Missarum capite Literas, punitur sacerdos, quod in pane fermentato & scypho ligneo Missarum solemnia celebrare præsumpsit.

Respondeo dicendum, quod circa materiam huius sacramenti duo possunt considerari, scilicet, quid sit necessarium, & quid conueniens. Necessarium quidem est vt sit panis triticeus (sicut dictum est *) sine quo non perficitur sacramentum. Non est autem de necessitate sacramenti, quod sit azymus, vel fermentatus, quia in vtroq; confici potest. Conueniens autem est, vt vnusquisq; seruet ritum suæ Ecclesiæ in sacramenti celebratione. Super hoc autem sunt diuersæ Ecclesiarum consuetudines. Dicit enim B. Gregorius in registro Romana Ecclesia offert azymos panes, propterea quod Dominus sine vlla commissione suscepit carnem, sed Græcæ Ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo, quod verbum Patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farinæ. Vnde, sicut peccaret Presbyter in Ecclesia Latinorũ, celebrans de pane fermentato, ita peccaret Presbyter Græcus in Ecclesia Græcorum celebrans de pane azymo, quasi peruertens Ecclesiæ suæ ritum. Et tamen consuetudo de pane azymo celebrandi, rationabilior est. Primo quidem propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit primæ die azymorum (vt habetur Matth. 26 & Mar. 14. & Luc. 22.) qua die nihil fermentatum in domibus Iudæorum esse debebat, vt habetur Exod. 12. Secundò, quia panis est propriè sacramentum corporis Christi (quod sine corruptione conceptum est) magis, quam diuinitatis ipsius, vt infra patebit. * Tertiò, quia hoc magis competit sinceritati fidelium, qua requiritur ad vsum huius, secundum illud 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in azymis sinceritatis & veritatis. Habet tamen hæc consuetudo Græcorum aliquam rationem, & propter significationem, quam tangit Gregorius. * & in detestationem hæresis Nazareorum, qui legalia Euangelio miscebant.

Ant.praecid.

Quæst.70.ar.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut legitur Exod. 12. solennitas Paschalis incipiebat in vespera quartæ decimæ lunæ, & tunc Christus post immolationem agni Paschalis hoc sacramentum instituit. Vnde hic dies à Ioanne dicitur præcedere diem Paschæ, & à tribus alijs Euangelistis dicitur prima dies azymorum, quando fermentatum in domibus Iudæorum non inueniebatur, vt dictum est. * Et de hoc supra notatum est plenius in tractatu Dominicæ Passionis.

Loco citato in stomo ar ticulo.

Ad secundum dicendum, conficientes ex azymo, non intendunt cæremonias legis seruare, sed conformare se institutioni Christi. Et ideo non iudaizant, alioquin & celebrantes in pane iudaizarent, quia Iudæi panes primitiarum fermentatos offerebant.

Ad tertium dicendum, quod fermentum significat charitatem propter aliquem effectum, quia scilicet panem facit sapidiorem & maiorem, sed corruptionem significat ex ipsa ratione speciei.

In corp.art. Quæst 46. art.9.ad arg

Ad quartum dicendum, quod, quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non potest confici hoc sacramentum (vt dictum est *) ideo magis attenditur circa panem differentia azymi & fermentati, quam circa aquam Baptismi, differentia calidi & frigidi. Posset enim tanta esse corruptio fermenti, quod ex eo non posset confici sacramentũ.

Art.3 huius q.ad 4.arg.

COMMENTARIVS.

QVid panis azymus, quidue fermẽtatus sit, ex linguis Græca & Latina, & ex vsu conficiendi panem supponendum est, solet enim quædam massæ portio fieri ex materia decocta, &, donec acescat, cõseruari, & hæc Græca vocatur zyme, Latinæ, fermẽtum: ex qua portione, admissa farinæ subactæ panis conficitur, qui Latine fermentatur dicitur, Græcè Ζύμωσις: quando ergo panis fit ex sola farina, & aqua naturali absq; admixtione fermenti, dicitur azymus id est, infermentatus, seu sine fermento, quo interdum vtebantur Hebræi iuxta suæ legis ritus, de hoc ergo mouetur præsens quæstio, ad quam Diu. Thomas multa respondet. Primum non esse de necessitate sacramenti, vt paris sit, hoc vel illo modo confectus, quia vtroq; modo panis est, & id sufficit. Secundum in vnaquaq; Ecclesia seruandum esse præprium ritum, atq; ita in Ecclesia Græca fermentatum panem, in Latina vero azymum esse de necessitate præcepti. Tertium est, in vtraq; consuetudine, posse rationes conuenientiæ inueniri, plures tamen & maiores in vsu panis azymi, præsertim cum in illo Christus consecrauit. Cætera, quæ Diu. Thomas habet in solutionibus argumentorum, clara sunt, solum notandum est, quod in solutione ad 4. dicit, tantam esse posse fermenti corruptionem, vt ex eo non possit confici sacramẽtum, indiget enim declaratione, quã trademus disputatione sequenti.

DISPVTATIO XLIV.

De materia panis seu remota, ex qua conficitur Corpus Christi.

IN superiori disputatione diximus necessarium esse panem ad conficiendum Corpus Christi Domini, nunc superest, vt dicamus cuius naturæ & qualitatis oporteat esse hũc panem, quæ res Theologis est difficilis, quia pendet ex physica cognitione seminum seu granorum, ex quibus panis confici potest, de qua re frumentaria breuiter attingemus solum, quæ necessaria fuerint, deinde legi possunt Plinius, li. 18. historiæ, c. 6. & seq. & Varro. lib. 1. de re rustica c. 18. & seqq. & Galenus libr. de Elementorũ facultatibus, c. de tritico, & alii multi, qui de re rustica, vel de re cibaria scripserunt. Nonnihil vero attigit D. Isidor. lib. 17. Etymo. c. 3.

Disp.6 de Euchar.

Plinius. Varro. Galenus. S. Isidorus

SECTIO I.

Ex quo grano oporteat esse confectum panem, vt sit sufficiens materia huius sacramenti.

VT veniamus ad punctum difficultatis, supponendum est, panem ex triplici genere rerũ conficiri solere. Primo ex fructibus arborum, vt ex castaneis,

Quibus ex rebus panis conficiatur.

neis, ficubus, & amygdalis, &c. & apud Indos dicitur confici ex radicibus. Secundo ex leguminibus, vt ex fabis, &c. Quæ in siliquis aut teguminibus, vel folliculis crassioribus nascuntur. Tertio ex granis, quæ generali appellatione frumenta dicũtur, quamquam enim frumenti vox per antonomasiam triticum significet, tamen generaliter comprehendit omnia semina, quæ falce metuntur, seu quæ habent culmum, & aristas, & grana sine siliquis.

Secundo supponendum est, panem factum ex fructibus, vel leguminibus non esse materiam consecrationis, in quo conueniunt omnes Theologi, quia hic non est panis simpliciter, sed secundum quid, nomine enim panis intelligũt homines cõmuniter quoddam genus cibi, quod adhibetur, tanquam comes aliorum ciborum, & ideo dictum creditur vel à voce Græce πᾶν, quod est, omne, quia est veluti generalis cibus, vel à pascendo, quia illo maxime pascuntur homines. Vnde in scriptura sacra solet hac voce omne alimentum hominis significari, at vero panes cõfecti ex leguminibus, vel fructibus non habent hunc vsum, vt aliis cibis comites adhibeantur, sed potius ipsi pane comeduntur, & ideo non sunt simpliciter panes, nec materia huius sacramẽti, eo vel maximè, quod ij non sunt in communi vsu hominum, sed interdum fiunt, vel ex accidenti propter defectum, vel sola causa voluptatis & deliciarum.

In quo sit difficultas.

Tota ergo quæstio reuocatur ad panem frumentaceum, an quælibet species eius sufficiat, vel tantum aliqua vltima vel subalterna. Prima enim sententia affirmat totum hoc genus sufficere, siue panis triticeus sit, vel hordeaceus, vel similes. Ita docet Gabriel lect.35. in Can. vbi refert Thomam de Argẽtina d.11. q.1. qui simpliciter affirmare non audet, negat tamen posse contrarium satis probari, idem Gabriel ibidẽ, art.7. idem tenuit Caietanus hic, quamquam in Romana impressione, pars illa Commentarij expuncta sit. Fundamentum est, quia si ad institutionem huius sacramenti recurramus, solum legimus, Christum accepisse panem, & in illo confecisse, si ad Ecclesiæ traditionem, solum docet panem esse materiam, ca. Firmiter, de sum. Trin. cap. Cum Marthæ. de celebra. miss. c.1. & seq. de consecratione dist.2. ergo non licet nobis hanc materiam restringere, sed panis vt sic, abstrahit & indifferens est ad omnem panem frumentaceum, & quilibet panis ex frumento confectus dicitur simpliciter panis, siue triticeus sit, siue hordeaceus, &c. Vnde vtroq; legimus Christum esse vsum, & præsertim de hordeaceo constat. Iohannis 6. & aliis locis: ergo. Et confirmatur, nam in Concil. Carthag. tertio. cap.24. & habetur cap. in sacramento, de Consecratione, dist.2. dicitur: In sacramentis nihil aliud esse offerendum quam de vuis, & de frumentis, quodlibet ergo frumentum sufficit. Secundo est vehemens coniectura seu congruentia, quia materia sacramenti debet esse certa, si autem dicamus genus frumenti sufficere, erit certissima: si vero requiramus aliquam speciem, verbi gratia, tritici, erit nimis incerta, tum, quia vix potest distingui triticum à non tritico, vt à milio, spelta & similibus, tum etiam, quia in granis tritici videtur esse diuersitas specifica, & nõ erit maior ratio admittendi vnam speciem, quam aliam, si autem omnes admittantur, eadem ratione poterunt omnes species frumenti admitti. Et confirmatur, quia materia huius sacramenti debuit esse cõmunissima, vt in omnibus regionibus facile posset reperiri, huiusmodi autem est frumentum in genere: at vero triticum multis in regionibus non reperitur, vt de Æthiopia refert Plinius lib. 18. c. 10. & de nouo orbe idem refertur. Tertiam rationem adhibet Caietanus, quia omnis panis ex quocunq; grano cõfectus sit, est eiusdem speciei, sicut sanguis idem ex diuersis cibis generatur, materia autem huius sacramenti nõ est granum, sed panis: ergo erit sufficiens ex quocunq; frumento fiat.

Gabriel. Argentina.

Conc. Carthag.

Plinius.

Dicendum vero est, solum panem triticeum esse sufficientem materiam, ita vt in alio non perficiatur consecratio. Hęc conclusio est iam hoc tempore tam certa, vt sine temeritate, & erroris periculo negari non possit. Est communis Theologorum sententia. D. Thom. hic, & in 4. cont. gent. cap.69. & in 4. dist. 11. quæst.2. art.2. ibi Bonauent. 2. p. q.4. Pal. q.1. art.4. Scoti quæst.6. Richar. art.3. quæst.2. Durand. quæst.4. Innocent. libr.4. de mysterio missæ, c.3. tenentq; reliqui omnes recentiores Theologi, & omnes Summistæ. Et in Catechismo Pij V. dicitur, esse hanc Apostolicam traditionem. Et probatur vrgentissime ex Concilio Florentino in decreto Eugenij, vbi dicitur, materiam huius sacramenti esse panem triticeũ, & vinum de vite. Respondet Caietanus, illis verbis solum significari, panem triticeum esse de necessitate præcepti, non vero de necessitate sacramenti, & Alanus lib. de Eucharc. cap.11. incertum esse dicit, neq; audere, se temere asserere, quo horum modorum intelligendum sit. Ego vero censeo non solum sine temeritate, sed etiam sine dubitatione intelligendum esse, ibi esse sermonem de necessitate sacramẽti, quia alias nihil certum relinquitur in materiis sacramentorum. Eadem enim ratione posset aliquis dicere, aquam naturalem esse de necessitate præcepti, non tamen sacramenti, atque nihil ibi esse certum, si ergo aliæ materiæ intelliguntur esse de necessitate sacramenti, etiam hæc, eo vel maxime, quod alia particula, scilicet, Vinum de vite, explicat materiam necessariam, necessitate sacramenti, ergo eodem modo est altera particula intelligenda. Deniq; vbi Concilium illud voluit docere, aliquid esse necessarium ex præcepto, non vero simpliciter, non dixit esse materiam, sed adhibendum esse, vt cum docere voluit mistionem aquæ esse necessariam, quia hæc non est de necessitate sacramenti, sed præcepti, mutauit dicendi modum, inquiens, materiam esse vinum de vite, cui aqua miscenda est. Secundo probatur, hanc esse institutionem Christi, quæ licet non sit expressis verbis in Euangelio declarata, colligi tamen potest ex facto Christi, adiuncta Ecclesiæ declaratione, per traditionem, atque obseruationem perpetuam, nam Christus Dominus in pane triticeo confecit, vt omnes admittunt, quia non est verisimile panem azymum, qui ad Paschale festum, & ad esum agni conficiebatur, ex alia materia, quam triticea fuisse. Dicit autem Concilium Carthaginense dicto c. In sacramento nihil aliud offerendum esse, q̃ quod Christus Dominus tradidit, sicut n. tangendo in baptismo suo naturalẽ aquam, illam ad sacramentum baptismi destinauit: ita accipiendo panẽ triticeum in manus suas, & illam consecrando, ipsũ in materiã huius sacramenti instituit. Sicut n. dicendo talia verba, instituit illa, vt esset forma, ex vi consequẽtium verborum, Hoc facite in meam commemorationem. Tertio licet sub nomine frumenti, seu frumentorũ, varia grana interdũ comprehendãtur, vt suprà dictũ est, frequenter tamẽ nomen frumenti absolute dictum, solum triticũ significat, vt colligitur Gen. 44. clarius Deut. 8. Dominus Deus tuus introducet te in terram bonã, terram riuorum, aquarum, & fontiũ, terram frumẽti, hordei, ac vinearũ: & subdit infra: vbi absq; vlla penuria comedes panem tuum. Similia loca sunt Hieremiæ 4. & Ioel.1. Vnde, cum in veteri Testamento, nomine frumenti adũbratur hoc sacramentum, vt patet Ps.80. Cibauit eos ex adipe frumẽti, & de petra melle saturauit eos, & Ps.147. Qui posuit fines tuos pacẽ & adipe frumẽti satiat te: nomine frumenti triticũ intelligitur. Vel certe si frumẽtũ generatim sumatur, adeq; frumenti dicitur ipsum triticum, q; in idem redit, & sic etiam intelligit Hieron. locũ Hiere. 31. Confluent ad bona Domini super frumento, vino, & oleo. Super frumento, inquit, de quo conficitur panis Domini, & Zach.9. Quid enim bonum eius, aut quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum ? vbi Hieron. Frumentum

Panis triticeus solus materia Eucharistiæ.

D. Thomas. S. Bonauent. Palude. Scotus. Richard. Innocent. Catechis.

Conc. Flor.

Alanus.

Gen. 41.

Hieron. Iudic. Psalm. 80. Psalm. 147.

Hieron. Zach.

mentum, inquit, electorum nos intelligimus Dominum Saluatorem, qui in Euangelio dicit, nisi granum tritici cadens in terram mortuũ fuerit, &c. Sic enim ipse legit, & subdit, De hoc tritico efficitur ille panis, qui de cœlo descendit. Vnde tacite interpretatur illa Christi verba Io. 12. Nisi granum frumenti: de grano tritici intelligenda. Et ita ex eodem argumẽtatur hic Diuus Tho. quia Christus grano tritici seipsum cõparauit. Deniq; idem Hieron. circa illa verba, Isa. 62. Si dedero triticum tuum vltra cibum inimicis tuis. Triticum inquit, ex quo panis cœlestis efficitur, illud est, de quo Dominus loquitur, caro mea vere est cibꝰ. De hoc etiam Sacramento multi intelligunt illud, Oseæ 14. Viuent tritico, & germinabunt, quasi vinea memoriale, quasi vinum Libani. De quo testimonio videri potest Turrianus lib. 2. de Euchar. ca. 33. solet etiam induci illud Psal. 71. Erit firmamentum in terra, nam Hebræa habent, erit pugillum frumenti, seu placenta frumenti. Vnde antiqui Hebræi illi intellexerunt, prædici sacrificium panis, vt ibi notat Iansen. Galat. lib. 10. de Arcanis, ca. 4. Quarta coniectura sit, quia solus panis triticeus est panis simpliciter hominibus accomodatus, nam ex hordeo & similib. non tam humanus panis fit, quam belluinus, quamuis nõ nunquam ob necessitatem cogantur homines illum comedere. Et ita in Scriptura, quando panis non est triticeus, additur aliquid, vt hordeaceus, Ioan. 6. & Num. 5. cum vero dicitur panis simpliciter, intelligitur triticeus, præsertim si de sacro vsu sermo sit. Est optimum exemplum ad rem præsentem pertinens Gen. 14. vbi Melchisedech obtulit panem & vinum, omnes enim intelligunt, panem illum triticeum fuisse, vnde Damas. lib. 4. c. 14. dicit, hoc Sacramentum institutum fuisse in eo pane, quo communiter & frequenter homines vescuntur, hic enim est panis simpliciter humanus. Vnde ad hoc confirmandum valet omnia, quibus supra probauimus, panem esse materiam huius Sacramẽti, & testimonia Sanctorum ibi citata, & figuræ adductæ, qualis est illa, quia panes propositionis, qui fuerunt figura huius Sacramenti, ex similia, id est, ex farina tritici conficiebantur, Leui. 24. Exod. 29. ergo. Vltimo congruentiæ D. Thom. sit optimæ, quia solus panis triticeus est satis accomodatus ad effectum huius Sacramenti significandum: adde, solum illum decuisse excellentiam, & dignitatem huius Sacramenti.

Ex hoc ergo principio sequitur primo: panẽ confectum ex grano, de quo certum est nõ esse triticum, certum etiam esse, non esse sufficientem materiam huius Sacramenti. Exempla sunt, hordeum, milium, quod a tritico distinguitur. Ezech. 4. panicum, oriza, maizium, & si quæ sunt alia grana similia, quæ certissime non sunt triticum. Primo ex communi modo loquendi sapientum in hac materia. Secundo ex cõmuni vsu & appellatione hominum: nunquam enim hæc grana vocant triticum, neque illis vtuntur ad cõficiendum panem hominum & vsualem, nisi ob defectum tritici. Tertio ex colore, figura, & aliis, ꝓprietatibus & effectibus, & aliquod indicium est, quod ex his granis nunquam generatur triticum, neque illa ex tritico.

Secundo sequitur, omnem panem confectum ex grano, quod reuera constat esse triticum, quamuis aliter nominetur, esse certam materiam huius Sacramenti. Exempla sunt primum, filigo, ita D. Thomas hic, quem Caietanus, Soto, Sylvester, & alij sequuntur, & Plinius libro 28. capite 8. vocat filiginem delitias tritici, vnde censetur esse, quod nos, Candeal, vocamus, & multi existimant esse, quod Græce dicitur σάρρα quamquam hæc vox interdum far, interdum auenam significare dicatur. Vnde Columella vitium tritici: & eadem ambiguitas fortasse est in voce filigo, quod in his nominibus frumentorum obseruandum est, habent enim sæpe multiplicem significationem, ex qua oritur inter Theologos in hac materia diuersa opinio, cum in re fortasse non sit diuersitas. Et ita existimo accidisse in proposito exemplo. Nam Alensis, quæst. 3. membro 4. & Paludanus supra numero 33. negant, posse confici ex filigine, existimo tamen illa voce significasse auenam, quæ interdum ex tritico per corruptionem generatur, & interdum filigo à Latinis nominatur. Circa mentem autem Diui Thomæ superest hic nonnulla difficultas, propter rationem eius, dicit enim filiginem generari interdum ex tritico propter malitiam terræ, quod non videtur conuenire filigini, prout à nobis explicata est, quia diximus esse perfectissimum triticum, sed de hoc dicam inferius. Secundum exemplum est, alica, seu alicastrum, quod Columel. lib. 2. de re rust. cap. 6. dicit esse semen trimestre, pondere & bonitate præcipuum, vnde Hispanice dicitur, Trimesino, de quo nulla potest esse controuersia, cauenda tamen est æquiuocatio vocis, nam alica, aliam etiam significationem habere potest. Vnde Galenus lib. 1. de aliment. facult. dicit esse triticum, vel farris genus, tritico simile, de quo farre statim dicemus, interdum vero hæc vox non granum, sed confectionem quandam significat, vt constat ex Calepino & Plinio lib. 18. cap. 11.

Tertio sequitur, quandocunque granum aliquod tale est, vt sit dubium, an sit triticum, nec ne, panem ex illo confectum esse materiam dubiam, quod satis est, vt practice & moraliter nunquam in illo conficiendũ sit, quod sine vlla exceptione docuit Alanus lib. 1. de Euchar. cap. 11. neque ego audeo illam adhibere, quia est res grauissima, & huic Sacramẽto summa reuerentia debetur, vnde cũ alias non sit Sacramentum necessitatis simpliciter, nulla videtur posse occurrere causa moraliter sufficiens ad conficiendũ illud, nisi in materia certa. Exẽpla huius rei sunt tria potissima. Primum est spelta, quam Alens. Palud. & Sotus indicant esse materiam sufficientem: quod tamẽ negat D. Tho. hic, & in 4. d. 11. q. 2. art. 2. quæstiun. 1. ad 3. & ibi Richar. & Carthus. Sylvest. Angel. & alij Summistæ. Ego, vt verum fatear, non satis definite concepi, quid rei subsit huic voci, vt possim iudicare sit triticum, nec ne, quia vox illa, quantum assequi possum, neq; est Latina, neq; Hispana. Est autẽ quoddam genus frumenti, quod latine, Zea, dicitur, græce zia: quam vocem exponens Calepinus dicit Hispane vocari, Spelta, ego tamen non agnoui hanc vocem in nostra lingua. Zeam autem dicit esse speciem hordei. D. autem Hierony. Ezech. 4. circa illa verba, sume tibi frumentum & hordeum & milium & vitium; notat loco, vitij, Hisp. arueias, septuaginta vertisse, olyrã, quod ipse interpretatur, auenã, vel, Secale. Et addit Symmachum, & Aquilam vertisse Zeam, quod ipse exponit, id est, far: addens, gentili Italiæ, Pannoniæque sermone vocari, Speltam, itaq; insinuat Speltam & Zeam, idem esse, & non esse tritici genus. Plinius enim libro 18. capite 8. Zeam, à tritico distinguit Galenus item lib. 1. de alimentorum facultatibus, varie loquitur, Dioscorides etiam libro 2. cap. 80. alias 114. distinguit duplicem Zeam, aliam simplicem, aliã quæ geminis putaminibus, grana bina iuncta tenet, & Hispane vocatur Ladilla, & hæc sine dubio non est triticum, sed genus hordei, & iumentorum pabulũ. Vnde si hæc sit spelta, non dubito, quin non sit materia, de illa vero prima non possum ferre iudiciũ, quia res est mihi ignota.

Secundum exemplum est, far, quod Paludanus & Soto putant sufficere, quia credunt esse speciem tritici optimã, quæ Hispane dicitur, Scandia, seu, Scãda apud Astures, & aliquid credunt esse, quod vulgo dicitur Candeal, & idem fortasse est, quod Alensis vocauit Candit, nam hæc vox von est Latina, neq; scio, quid aliud significet. At vero Diuus Thomas, quem Marsil. Sylvest. Angel. & alii sequuntur, negant far esse materiam, quia nõ existimant esse triticum. Vnde certum est, hac voce non significasse idem, quod præce-

Ioan. 12. — Ysai. 62. — Oseæ 14. — Turrian. Psal. 71. — Iansenius. Galatinus. — Ioan. 6. Num. 5. — Gen. 14. — Damasc. — Leui. 24. Exod. 29. — 1. Cor. 11. — Columella. — Alensis. Paludan. — Sotus. — D. Thom. — Richard. — Carthusia. — Sylvest. — Angelus. — S. Hieron. — Plinius. — Galenus. — Dioscorid.

præcedentes authores, nam de re illa dubitari non potest, quin sit verum triticum, fortasse ergo significarunt aliquam aliam speciem grani nobis ignotam, nam & apud nos in Boetia dicitur esse granũ, quod dicitur Scandia, & non reputatur triticum, sed pabulum iumentorum, in aliis vero locis dicitur esse aliud genus grani distinctum ab hordeo, & à tritico, nullũ habens putamen, seu tunicam, & vulgo appellatur farro, quamuis hæc vox interdum apud nos significet etiam farinam hordeaceam, itaque varietas nominum efficit ambiguitatem in rebus, & cum ipsę alias non satis notæ sint, tota res fit incerta, si tamen loquamur de farre, quod à Latinis dicitur semẽ adoreum, far illud sine dubio ponitur inter species tritici, vt patet ex Plinio, libro 18. capite 8. vbi dicit esse granum durissimum, & firmissimum: indicans esse perfectum valde, & magni ponderis, & Columella libro secundo, capite sexto, dicit Alicastrum esse speciem farris.

Victoria. Tertium exemplum est typha, Hispanè Centeno, de quo aliqui putant esse sufficientem materiam. Ita Victoria numero 55. qui dicit, de hoc fuisse locutum Diuum Thomam nomine filiginis, nam dicit ex grano tritici seminato in malis terris nasci filiginem, quod est verum de typha, non de perfecto tritico, & *Ledesma.* ita etiam intellexit Diuum Thomam Ledesma, licet hanc opinionem deserat. Ratio vero huius sententiæ est, quia existimat typham essentialiter esse triticum imperfectum tamẽ accidentaliter. Contrariam sententiam tenet Ledesma, & nonnulli Summistæ, qui existimant typham reuera non esset triticum, quia licet interdum vitio terræ ex illo generetur, illud tamen est per modum corruptionis, sicut interdum etiam ex tritico oritur auena, aut lolium, & posset exponi Diuus Thomas, ne huic sententiæ sit cõtrarius, vt loquatur de filigine in significatione supra posita, nam etiam à Latinis dicitur vitium tritici quia licet candore & sapore prę stet, tamen virtute & potestate ad nutriendum à tritici perfectione degenerat, quod potest interdũ ex imperfectione terræ, vel frequenti satione prouenire. Loquendo ergo proprie de typha, seu, Centeno, mihi est materia dubia, quia neque ex figura, colore, aut proprietate mihi satis constat, qualis sit differentia inter illam & triticum, neque ex eo, quod generetur ex tritico, potest alterutrum inferri, quia illa generatio esse potest, cum substantiali & cum accidẽtali diuersitate, qualis autem illa sit, aliis signis inuestigandum est. Vnde licet negatiue recte inferatur, illud granum, quod nunquam generatur ex tritico, non esse triticum, tamen affirmatiue nõ sequitur illud, quod generatur ex tritico, esse triticum. Relinquitur ergo dubia hæc materia, & ideo in praxi illa non est vtendum, vt dixi.

4. Corollariũ Quarto sequitur, quid dicendum sit de pane confecto ex diuersis granis, farinis aut massis, distinctione enim opus est: nam si omnia ista sint triticea, licet sint diuersæ speciei, non refert, cùm tota illa materia & singulæ illius partes sufficiant, si autem mixtio fiat ex aliis frumentis, & maior pars cum notabili excessu sit triticea, censeri potest sufficiens materia, quia in vsu omnium hominum ille panis iudicatur triticeus, alias panis confectus ex tritico male purgato, non esset sufficiens, quod est plane falsum. Ratio vero est, quia illa maior pars, adiuncta contusione, seu coctione, censetur alias particulas trahere ad suam speciem, & ita confici mixtum eiusdem rationis cum pane triticeo. Si vero pars triticea sit minor, vel etiã æqualis, non erit tota illa materia sufficiens, vt sen- *S. Bonauent.* tit hic Diuus Thomas ad 3. & Bonauentura distinct. 11. artic. 4. quæst. 4. ad 3. & ratio, quia vel fit perfecta mistio, & sic maior pars trahit minorem in suam speciem, vel si sit æqualis, vtraque corrumpetur, & fiet vnum tertium distinctum, vel solum fit mistio imperfecta, per iuxtapositionem, & tunc pars illa, quæ fuerit triticea, erit materia, & non alia, tamen propter confusionem, tota illa materia non erit in vsu consecrando, legatur Alens. quæst. 32. mem. 4. Maior dist. 11. quæst. 3.

Ad argumenta contrariæ sententiæ solutio patet ex dictis. Ad primum enim iam ostensum est nomine frumenti & panis simpliciter dicti, intelligi panẽ triticeum, & ita esse explicatum in Conciliis, & communi consensu, & traditione Ecclesiæ. Ad secundum respõdetur, panem triticeum esse satis certam, satisque communem materiam, cuius signum est, quia hactenus practice & moraliter nunquam fere dubitatum est in particulari, & in indiuiduo de tali materia, neque alicui deficit, quia quamuis fortasse in aliqua regione non generetur triticum, facile asportari potest. Nec refert ad materiam Sacramenti, quod grana tritici specie differant, necne, quia Sacramenti veritas non pendet ex specifica vnitate materiæ, tantũ ergo de illius necessitate est, quod sit panis triticeus. Verisimile tamen est, quod Diuus Thomas hic ad secundum, & Bonauentura & Durandus, ac fere alij Theologi sentiunt, omne triticum esse eiusdem speciei substantialis, quia inter ea non apparet tanta diuersitas accidentium aut effectuum, quæ substantialem diuersitatem indicet. Ad tertium Caietani respondetur, falsum esse & incredibile quod assumit, tantam enim diuersitatem experimur, inter farinam hordei, verbi gratia: & tritici, & inter panẽ hordeaceum & triticeum, quanta est inter ipsa grana, vt constat ex qualitatibus & effectibus, quos experimur, nec est vlla probabilis ratio ad credendum oppositum, nam cum proxima materia sit specie diuersa, sola contusio non satis est, vt farinæ sint eiusdem speciei cum illa non sit causa per se, sed per accidens, alias quidquid per talem contusionem generaretur, siue ex frumentis, siue ex petra, aut ex lateribus, aut ex alia quacunque simili re fieret, esset eiusdem speciei. Item sequitur, panem ex granis, vel ex leguminibus confectum esse eiusdem speciei, quia *Bonau. Durand.* sanguis inde genitus etiã esset eiusdem rationis. Vnde non est simile exemplum sanguinis, quo Caietan. vtitur, quia sanguis habet principium per se & proximum, ac eiusdem rationis in viuente, à quo generatur, & ab eodem materia cibi, quæcunq; illa sit, disponitur ac præparatur ad talem formam, mediis aliis transmutationibus: at vero farina resultat ex granis contusis, per modum cuiusdam mistionis, & ibi contusio solum se habet, vt conditio sine qua non, & ideo non satis est, vt, quod resultat, sit eiusdem speciei, sed potius est diuersũ iuxta qualitatẽ miscibilium & idem proportionaliter est de pane, qui media concoctione ex farina & aqua conficitur.

Solutio primi argumenti contrariæ sententiæ.

SECTIO II.

Vtrum materia huius sacramenti sit solus panis vsualis ex farina triticea, & naturali aqua confectus.

EXplicuimus veluti remotissimam materiam, & substantialem: nunc declarare oportet qualitatem eius, seu modum quo confici debeat. *1. Conclu.*

Dico ergo primo, de necessitate huius materiæ esse, vt sit panis ex farina triticea, & sola naturali aqua coagmentatus, ita Diuus Thomas hic articulo 7. ad 3. Paludanus distinctione 11. quæstione 1. numero 33. *Paludan. Richard. Sotus. Angel. Sylues. Alan.* Richardus artic. 2. quæst. 2. Sotus distinctione 9. q. 1. arti. 6. ad 3. Angel. verbo, Eucharistia. 1. nu. 7. Sylues. quæstione 2. Alan. libro 1. capite 11. Ratio est, quia panis communis & vsualis, quo vtuntur homines, vt fit veluti comes aliorum ciborum, solum fit ex materia triticea, & aqua naturali: & vtraque est æque necessaria, vt huiusmodi panis coalescat: sed materia huius sacramenti est panis triticeus & vsualis: ergo, confirmatur, nam propter hanc causam panis confectus ex farina, lacte, oleo aut simili liquore nõ est materia huius sacramenti: quia re vera non est panis, sed

sed aliud genus massa, seu placentæ: idem ergo erit, si farina subacta sit cum aqua rosacea, aut alia simili; intelligi autem debet, sicut paulo antea de farina dicebamus, scilicet vt tota aqua vel maior pars naturalis sit, nã si parua aliqua quantitas misceatur, alterius aquæ non mutabit substantiam, quia verisimile est conuerti ab illa maiori parte, præsertim adiuncta coctione, vnde id non impedit, quominus ille panis censeatur vsualis: & ideo id non erit contra sacramẽti veritatem, esset tamen illicitum id facere, quia est præter Christi institutionem, & huius materiæ puritatem. Cum autem dicimus, requiri solam farinam & aquam, non excludimus nonnullam salis admistionem, nam licet hæc in Ecclesia Latina fieri non debeat, propter ea, quæ infra dicemus de pane azymo, tamen si fieret, non esset contra substantiam sacramenti, quia vsualis panis fermentatus ita confici solet: secus vero est de butyro, pipere, caseo, aut aliis rebus similibus, quæ nullo modo misceri debent, & si in minima quantitate adiungantur, erit illicitum contra puritatem, & institutionem talis materiæ, si vero in maiori, aut in notabili quantitate miscerẽtur, esset contra substantiam sacramenti, quia non fieret panis vsualis, sed placenta quædam, quæ potius cum pane comedatur, quam ipsa possit per modum panis ad alios cibos deseruire, & ideo in huiusmodi mistionibus, non sola quantitas, sed etiam qualitas attendenda est, nam si fiat per modum condimenti, & mutet saporem, ac vsum panis, tollet veram rationem huius materiæ.

Caiet. Contra hanc vero conclusionem sentit Caietanus hic articulo 7. putat enim ex farina, & aqua rosacea fieri panem eiusdem speciei cum alio communi, quia sola illa diuersitas aquæ non videtur obstare, quo minus panis confectus sit eiusdem speciei, tum quia, per concoctionem exhalatur & consumitur, tum etiam, quia, licet aliquid maneat, tamen potissima substantia illius misti est farina, quæ eiusdem rationis manet, & in suam naturam trahit humorem illum. Hæc opinio aliquibus recentioribus non displicet; mihi vero maxime, propter antiquorum authoritatem, & Ecclesiæ vsum, qui est in hac re maioris momenti. Respondetur ergo primum, non esse improbabile, mista illa, specie substantiali & physica differre, quia alterũ miscibilium diuersum est, & æque concurrit cum alio ad mistum conficiendum, nam in magna quantitate ponitur, & est valde actiuum, quidquid vero sit de specie physica satis est, illum panem non esse vsualem, vt non possit esse materia huius sacramenti, vt iterum iam dicemus.

1. Conclusio. Dico secundo, necesse est, vt hic panis sit calore ignis concoctus, itaque cruda massa non est sufficiens materia. In hoc conueniunt omnes Theologi. Et ratio est, quia massa non est panis, nec cibus, aut alimẽtum hominum, per se loquendo. Dubitant autem Theologi, an hæc massa differat specie à pane concocto. Et quidam negant, vt Scotus distinct. 11. quæstio. 6. & Gabriel. lectione 55. in Cano. sicut caro cruda, & cocta videntur specie differre. Alij vero affirmant, vt Diuus Thomas quæstione sequenti, articulo 6. ad primum, & in 4. distinctione 11. quæstione 1. articulo 1. quæstione 3. & ad tertium, vbi & farinam à tritico, & panem à massa & farina, specie distinguit, quem sequuntur Caietanus & alij Thomistæ. Et est verisimile, quia cum massa & farina sint materiæ facile transmutabiles, credibile est, nimio calore ignis substantialiter mutari, sicut cum panis, per actionem naturalis caloris in chylum conuertitur, quod etiam indicat diuersitas accidentium, & operationum, nam licet vnum & aliud signũ non sufficiat, tamen multa simul sumpta multum indicant. Addit Caietanus rationem Theologicam, scilicet, quia, si forma panis esset accidentalis, maneret post consecrationẽ, quod est omnino falsum, vt infra dicetur. Sed hæc ratio nõ cogit, quia, licet panis non differat à massa substantialiter, nihilominus non esset dicendum, formam panis esse solum accidens, sed esse formam substantialem massæ, & substantiam massæ esse substantiam panis, quamuis illa substantia non habeat rationem panis, nisi coniunctã sit talibus accidentibus, vt in aliis exemplis infra tractandis necessario dicendum est. Itaque hæc res Theologica non pendet ex hac quæstione physica, vt bene dixit Scotus, & fatentur vterque Soto & alij Thomistæ. Ex hac vero conclusione sequitur amylum crudum (vt ita dicam) non esse materiam huius sacramenti, quia vt sic, nec est panis, nec est cibus humanus: An vero ex illo confici possit panis, iam dicam.

Dubitat. Gabriel. D. Thom. Caiet.

3 Conclusio. Dico tertio, de necessitate materiæ huius sacramenti est, vt panis sit solo igni assus, seu coctus, ita vt si sit oleo aut butyro frixus, aut aqua elixus, non sufficiat. In hac omnes conueniunt. Et ratio est, quia alioqui non erit verus & vsualis panis, sed erit placenta, laganum, pultes, aut quid simile: Vnde Plinius lib. 18. c. 8. dicit, Romanos multo tempore vsos esse pulte, & non pane, distinguit ergo vnum ab altero. Neque oportet differentiam esse specificam, & substantialẽ, sed satis est, vt ita dicam, quod sit vsualis & artificialis. Non refert autem, quod panis in furno torreatur, aut sub cineribus, aut intra aliquod vas ferreum, aut fictile assetur dummodo puro igne coquatur, quia illis modis non fit mistio alicuius liquoris, neque impeditur vera concoctio, sed solum est varietas in proximo continente, seu in modo applicandi ignem, & ideo non impediunt, quin fiat verus panis. Vnde intelligitur, amylum confectum per modum pultis, seu pulmentarij, prout fit in communi vsu illius, non esse materiam consecrationis, quia non est panis.

4 Conclusio. Dico quarto, Necesse est vt panis dicto modo confectus in sua substantia, & natura perseueret, & in eo consecrari possit, & eadem ratione necessarium est, vt farina ex qua conficiendus est panis, non sit corrupta, sed vt conseruetur in sua natura. Ita D. Thom. hic & omnes, quia si fiat corruptio, iam non est panis, sicut acetum non est vinum, & ideo non est materia, vt dicemus. Sæpe vero difficile est iudicare, an panis sit substantialiter corruptus, necne. Et ideo D. Thom. hic ad quartum recte docet diligenter considerandam esse mutationem accidentium, coloris, saporis, & an facile fiat dissolutio seu resolutio, quasi in cineres, nam illud est maximum corruptionis signum. In praxi vero seruandum est, vt quandocunque sunt signa corruptionis, nõ fiat consecratio, propter reuerentiam tanti sacramenti, quod maxime verum est, quando tot sunt signa, vt saltem reddant materiam dubiam. Dubitari vero solet de pane prius male cocto, qui postea per compressionem digitorum, quasi in massam redigitur. Respondetur, quod ad vsum pertinet propter reuerentiam, non esse vtendum huiusmodi, vel alia simili materia, non existimo tamen in rigore illam esse corruptionem substantialem, quia nulla interuenit actio, quæ ad illam sufficiens esse videatur. Et per hæc iudicandum esse de similibus casibus.

Dubium. Responsio.

Vnum vero superest controuersum dubiolum de pane confecto ex amylo, an sit sufficiens materia, multi enim affirmant, quia amylum est materia triticea, & potest in massam aqua subactam redigi, & igne assari, ita Paludan. dist. 11. quæst. 1. art. 4. conclus. 5. At vero Diuus Thomas hic ad quartum, absolute negat, quem est sectatus Scotus, dist. 11. quæ. Carthus. quæst. 3. dubio vltimo. Victoria num. 55. Ledes. Alan. Syluester, Angelus locis supra citatis. Ratio est, quia existimant omnino corrumpi triticum, quando ex illo conficitur amylum, transmutatur enim longe alio diuerso modo, quam cũ ex tritico fit farina, quia & diuerso modo contunditur, & illi miscetur aqua, & postea lacteus humor colatur, & exsiccatur: deinde vehementi calore solis, hæc autem multiplex actio, & transmutatio, ad finem valde diuersum ordinata,

Dubium aliud. Paludan. Scotus. Carthus. Victoria. Ledesma. Alanus. Syluest. Angelus.

magnam facit coniecturam, materiam illam, seu massam, quæ dicitur amylum, esse valde diuersæ rationis à farina triticea, & consequenter, quamuis ex illa postea fiat pasta, seu massa & coquatur, illam non esse panem verum, & vsualem, sed corruptum: & aliud placentæ genus: non ergo erit materia sufficiēs, Et hæc sententia est valde verisimilis, & vt minimū, certum est, hanc materiam esse valde dubiam, vt dixit D. Thomas distinctione 11. quæstione 2. articulo 2. quæstione secunda ad 3. Et Soto distinctione 9. quæstione 1. art. 3. & ideo non esset consultum, neque securum in illa conficere.

D. Thom. Scotus.

SECTIO III.

Vtrum panis azymus vel fermentatus sit de necessitate sacramenti.

1 Sententia. Græcorum erronea:

DIcam simul de necessitate sacramenti, & præcepti, quia hæc duo D. Th. cōiungit, & vix potest vnum absque alio tractari. Prima sententia est Græcorum, asserentium fermentatum panem esse de necessitate huius sacramenti, ita vt in solo illo, tam licitè, quam valde confici possit. Qui error incepisse creditur post mille & viginti annos à Christi aduentu, vt colligitur ex Leone IX. epistola ad Michaelem Patriarcham Constantinopolitanum c. 5. & ex Ansel. lib. de fermentato & azymo. Guidone Carmelita, & Castro, verbo Eucharistia, hæresi 2. Niceph. libr. 1 historiæ c. 28. & in eodem errore nunc Græcos persistere, colligitur ex Hiere. Patriar. Constantinopolitano, in libro responsionum ad Lutheranos capite 10. vbi negat in azymo fieri sacramentum. Fundamentum horum est, quia putant, Christum in fermentato pane consecrasse, dicunt enim non cœnasse agnum decimaquarta Luna, quando azyma incipiebat, sed Luna decimatertia, quando fermentum durabat, Confirmatur hæc sententia, quia panis azymus non est panis simpliciter, sed secundum quid, cuius signum est, quia non est in communi vsu hominum.

Leo IX. S. Anselm. Guido. Castro. Euthym. Niceph. Hierem.

Secunda sententia referri potest, dicens, panem azymum esse necessarium Latinis de necessitate sacramenti, fermentatum vero Græcis, ita, vt si in altero tentent conficere, nihil facient. Ita docuit quidam Hugo, quem refert & sequi videtur Glossa in capit. Litteras, de celebratione missarum, sed est ineptissima sententia & sine fundamento.

Tertia ergo sententia est, neutrum quidem panem esse Latinis aut Græcis de necessitate sacramenti, cōuenientiorem tamen, magisque congruentem materiam esse panem fermentatum, quam azymum. Hanc sequuntur Lutherani & Caluinistæ, qui dicut vsque ad Alexandrum tertium Ecclesiam fuisse vsam fermentato, illum vero Pontificem, vt aliquid inusitatum faceret, azymum introduxisse: quam consuetudinem ipsi despicientes, fermentato in suis cœnis dominicis (vt vocant) vtuntur. Primo, quia est magis vsualis, & aptior ad cibandum hominem, & consequenter ad significationem spiritualem huius sacramenti. Secundo, quia non licet nobis vti cæremonia Iudaica. Panis autem azymus est Iudaica cæremonia, vnde in sexta Synodo Canone 11. Trullano prohibētur fideles Iudæorum azyma comedere. Ex quo infertur, iuxta hunc errorem, non debuisse, nec potuisse Ecclesiam Latinam præcipere consecrationem in azymo, aut prohibere illam in fermentato. Cur enim prohibeat id, quod magis decet? præsertim, quia celebrando in azymo semper magis videmur imitari Iudæorum ritum. Vnde eademmet Ecclesia Latina non curauit celebrare Pascha semper in Luna decimaquarta, ne Iudaicum ritum retinere videretur. Confirmatur, quia panis fermentatus est perfectus panis: ergo non magis debuit prohiberi, quam vinum album vel nigrum.

6. Synodus.

Quarta sententia esse potest, in contrario extremo; panem, scilicet, azymum esse de necessitate sacramenti, ita, vt fermentatus non sufficiat. Hanc tribuunt aliqui Armenis. Tamen, quamuis Nicephorus libr. 18. histor. cap. 53. referat eos consecrare, in azymo, non tamen dicit, eos hoc facere ea fide vel opinione, quia putent, hoc esse simpliciter necessarium, sed eo modo, quo facit Ecclesia Latina, vnde nullum inuenio huius erroris assertorem. Fundamentum autem eius esse potest, quia Christus consecrauit in azymo, sed est parui momenti, quia inde non fit, illam substantiam esse essentialem, quia fortasse consecrauit in vino albo, vnde non sequitur, illud esse ita necessarium, vt nigrum non sufficiat.

4. Sententia. Niceph.

Quinta sententia est, panem azymū, quamuis non sit de necessitate sacramenti, omnibus tamen esse de necessitate præcepti, ita, vt peccent Græci consecrādo in fermentato. Ita sentit Scotus. d. 11. q. 6. in fine. Gabr. lect. 34. in can. Castro supra circa finem. Hi solum videntur fundari in traditione Ecclesiæ Romanæ, cui etiam Græci tenentur conformari. Alij vero videntur hoc fundare in iure diuino, fundato in facto Christi, qui in azymo consecrauit. Indicat Angel. Eucharist. 1. num. 6.

5 Sententia. Scotus. Gabr. Castro. Angel.

Sexta sententia est, Latinis esse panem azymum necessarium necessitate præcepti, Græcis vero liberū esse hoc vel illo vti, ita Pal. d. 11. q. 1. a. 4. conclus. 6. licet non satis clare. Fundamentum esse potest, quia Ecclesia Latina imposuit hoc præceptum: ergo Græci possunt, si volunt illi conformari, esto, non teneantur, quia Ecclesia Romana noluit illos obligare. Et confirmatur, nam cur tenebuntur sequi suæ Ecclesiæ ritum, cum schismaticus sit?

6. Sententia. Palud.

Dico primo, tam panis azymus, quam fermentatus, sufficit ad substantiam huius sacramenti. Est de fide, vt constat ex Concil. Florentino in decrete Eugenij, & ex doctrina Tridentin. sessione 13. & ex capite. Ad abolendam, de hæreticis, vbi damnantur, qui dicunt, Ecclesiam Romanam errare in ritu sacramentorum. Vnde Leo IX. in dicta epistola sententiam Græcorum hæreticam vocat. Item Innocent. libro quarto de myst. capite 4. & Anselm. dicta epistola de fermentato & azymo, & D. Thom. hic & omnes Scholastici, dist. 11. Alens. 4. p. quæstione 32. & Gabriel. dicta lect. 34. Et quidem, quod panis fermentatus sufficiat, omnes Catholici consentunt, & traditione constat, & ratione probabitur statim De pane autem azymo probatur primo de facto Christi, celebrauit enim Pascha primo die azymorum, quando cæteri Iudæi immolabant, vt constat ex Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. illo autem die iam non licebat vti fermentato, vt constat Exod. 12. Quinimo, quamuis Christus cœnasset 13. Luna, vt Græci volunt verisimilius esset in azymo confecisse, vt Innocent. supra notat, & Diuus Thomas 4. distinct. 11. quæst. 2. art. 2. quæstione 3. quia licet Christus anticipasset tempus, tamen seruaturus erat omnes cæremonias illius Paschæ: ergo sicut credendum est, vsum esse lactucis agrestibus in illa cœna, ita est credendum vsum esse pane azymo, sicut lege erat præscriptum, quod etiam notauit Petrus Comestor in historia Euangelica, cap. 149. Dicere autem possunt Græci, in cœna quidem legali vsum esse Christum pane azymo, illa tamen finita, statim rediisse ad panem fermentatum, quod nondum erat prohibitum. Sed in primis tam incertum est hoc, quam est incertum consecrasse in vino albo aut nigro, ergo sicut esset erroneum alterutrum ex illis vinis præscribere, propter factum Christi, ita & præscribere panem fermentatum. Ac deinde cum supra dixerimus Christum consecrasse ante inchoatam cœnam vsualem paulo post finitam legalem, verisimile satis est consecrasse in pane & vino, quæ superfuerant ex cœna legali: denique, si ipsi dicunt anticipasse Christum legalem cœnam, cur non etiam dicent anticipasse totam cæremoniam illorum dierum, in quibus,

1. Concil. Con. Flor. Trident. Innoc. 5. Angelic. Alens. Gabr. Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. Exodi. D. Thom. Pet. Comes.

quibus post inchoatum azyma, non licebat ad fermentatum redire?

Vltimo probatur ratione, vtraque pars conclusionis, quia vterque panis est simpliciter panis, & ita in Scriptura vocatur: de fermentato nos fatemur, de azymo probatur primo ex eisdem locis cœnæ, Accepit panem, &c. & ex Luc. 24. vbi duo discipuli dicuntur agnouisse Christum in fractione panis, quem necesse est fuisse azymum, quia illud accidit in secundo vel tertio paschæ die, & tamen in illis septem diebus non poterat iuxta legem inueniri fermentum in domibus Iudæorum. Exo. 12. & 23. vbi Caietanus hoc notat. Marci etiam 2. dicitur, Dauid comedisse panes propositionis, qui etiam 1. Reg. 21. & 22. panes simpliciter vocantur, quos tamen constat azymos fuisse, vt scribit Philo, in lib. de vita contemplatiua, & Ioseph. l. 3. antiq. c. 10. alias 9. colligitur ex Leui. 2. vbi dicitur, Omnis oblatio quæ offertur Domino, absque fermento fiat. Vnde Theodor. orat. 10. in Dani. circa illa verba, c. 10. Die autem vigesima, &c. expresse dicit: panis & fermentatus, & non fermentatus vocatur, & idem notarunt ex Scriptura sacra, D. Thomas 4. dist. 11. qu. 2. art. 2. quæstiunc. 3. ad 6. & Alensis, 4. part. quæst. 32. memb. 3. Ratione item probatur, quia vterque panis conficitur ex farina triticea, & naturali aqua subacta & puro igne coquitur, hæc autem tantum sunt de ratione panis, vterque etiam habet proprium vsum panis: nam licet vnius vsus sit frequentior, quam alterius, quia est delectabilior & aptior, tamen vtriusque vsus, est proprie vsus panis, scilicet, vt cum aliis cibis, tanquam illorum comes adhibeatur. Dices, panis fermentatus est corruptus: iuxta illud, modicum fermentum totam massam corrumpit. Respondetur, sensus est, totam massam fermentat, vt habet Græca lectio, non enim substantialiter corrumpit, sed alterat & disponit, vt tali modo fiat. Vnde potius, quando debito modo fit ista mistio, massa trahit fermentum (si fortasse substantialiter differunt) in suam naturam, & ita ex toto illo cõposito fit verus panis, qui totus est aptus secundum se, ad consecrationẽ. Quare merito aduertit D. Th. ne sit nimia mistio fermenti, qua, si massam ita corrumperet, vt non esset accommodata vsui hominum, posset id esse contra substantiam sacramenti, & multo magis erit, si solum ipsum fermentum coctum assumatur, nam illud neque est panis, neque homines illo vti possunt.

Ex quo intelligitur, erroneum etiam esse, dicere alterutrum panem esse simpliciter de necessitate sacramenti in hac vel in illa Ecclesia, Græca aut Latina, nam & ratio facta, & testimonia adducta æque probant de omni Ecclesia, præterquam quod erroneũ est dicere sacramẽta habere alias essentias, in vna parte Ecclesiæ, ac in alia: aut consuetudinem aut præceptũ Ecclesiæ posse immutare, aut essentialiter limitare materias sacramentorum. Deniq; erroneũ est dicere, Christum Dominum aliam materiam pro Græcis, aliam pro Latinis instituisse. Quæ omnia supra in materia de sacramentis in genere probata sunt.

Dico secundo, conuenientissime Latinam Ecclesiam pane azymo vsam esse, habet enim hoc maiores congruentiæ rationes. Est certa, & probatur primo authoritate Ecclesiæ Romanæ, quæ summa est, & à Beato Petro accepisse creditur hanc consuetudinem & continua traditione tenuisse. Quod enim noui hæretici dicunt hanc esse rem nouam & introductam ab Alexandro tertio impudentissimum est, & contra omnem historiæ veritatem, vt constat ex citata epist. Leon. IX. & ex Innocent. lib. 4. cap. 4. Secundo probatur ex facto Christi, quem ostendimus in azymis cõsecrasse, eo, quod Luna decimaquarta consecrauerit. Tertia ratio congruentiæ sumitur ex significatione, nam panis azymus significat puritatem, & sanctitatem Corporis Christi, vel puritatem, quam habere debet, qui ad hoc sacramentum accedunt, iuxta illud 1. ad Corinthios 5. Itaque epulemur non in fermento veteri, sed in azymis synceritatis & veritatis. Quarta ratio veluti litteralis sumitur ex Anselmo, quia panis azymus facilius, purius ac decentius conficitur. Adde etiam ex Diuo Thoma hic ad quartum, panem azymum magis esse immunem ab omni corruptione. *S. Anselm.*

Dico tertio, tam Græcis, quam Latinis licere Ecclesiæ suæ consuetudinem obseruare. Hæc conclusio est communis & certa. Docet eam Leo nonus dicta epistola capite 29. vbi & Latinorum consuetudinem defendit & subdit, eam esse Romanæ Ecclesiæ moderationem & prudentiam, vt, cum tam extra, quam intra illam multæ sint Græcorum Ecclesiæ, nullam à paterna sua traditione perturbet, sed potius eam seruare moneat, & suadeat, quod etiam nunc in Rom. Ecclesia obseruari conspicimus. Vnde constat iure diuino neutrum horum esse præceptum, quia solum Christi factum non satis est ad inducendũ præceptũ, nam licet consecrauerit in vino albo, verbi gratia, aut hora noctis, non ideo præcepit nos ita consecrare, neque ex alio testimonio scripto aut tradito potest huiusmodi præceptum colligi, & supra dicta Romanæ Ecclesiæ consuetudo satis docet, nullum tale esse vniuersale præceptum; non modo diuinum, verum etiam neque humanum. *3. Conclusio. Leo 9.*

Quarto dicitur, tam Græcos, quã Latinos teneri ad seruandum suæ Ecclesiæ ritum. Hæc est cõmunis sententia, quæ ita explicanda est, in primis enim sacerdos Latinus in Ecclesia Latina conficiens tenetur sine dubio in azymo consecrare, non solum propter scandalum, sed etiam, quia Ecclesiæ consuetudo obligationem inducit: vnde in Capite, Litteras, de Celebr. missa. punitur quidam sacerdos, ꝙ in fermentato consecrasset. Deinde sacerdotes Græci similiter in sua Ecclesia conficientes, debent suæ Ecclesiæ consuetudinem obseruare: vt censet D. Th. & docent. Caiet. Soto, & alij: Et colligitur ex Con. Florent. Et ratio est, quia Ecclesia Græca in hoc præcise facto non est schismatica, aliud est enim improbare Ecclesiæ Latinæ cõsuetudinem, asserendo illam esse contra veritatem, & reuerentiam sacramenti: aliud vero seruare suam consuetudinem, quam Ecclesia Romana non improbat, nec reprehendit, vt patet ex Conc. Florent. supra: & ex Leo. Papa in dicta epistola, & ex Innoc. libr. 4. de hoc mysterio capite 33. illud enim prius pertinet ad schisma & ad hæresim, & ideo tenentur omnino Græci illud vitare: hoc vero posterius, non pertinet ad schisma, sed ad quandam consuetudinem honestam, quam ipsa etiam Ecclesia Latina seruari vult, vt ex dictis patet: ergo tenentur sacerdotes Græci suæ Ecclesiæ consuetudini conformari. *Conc. Flor.*

Illud vero in hac conclusione explicandum superest, an Latinus sacerdos in Ecclesia Græca, vel Græcus in Latina respectiue in fermentato vel azymo cõsecrare teneatur. Respondetur, solere in Ecclesia Latina inueniri aliqua monasteria vel Ecclesias Græcorum, in quibus Græcorum ritus seruantur: & similiter possunt inter Græcos inueniri Ecclesiæ Latinæ in his ergò templis vnusquisque seruare debet suæ Ecclesiæ consuetudinem, quia perinde se habet, ac si in propria Ecclesia, Græca vel Latina versaretur, & hoc aperte docet Leo P. IX. dict. ep. ad Michael. c. 29. & ita etiam habet vsus. Existimo tamen non licere sacerdoti Latino in huiusmodi templo Græcorum, quod in Ecclesia Latina existit, quamuis in eo Græci ritus seruentur à Græcis in fermentato consecrare, quia illud est quasi speciale priuilegium Græcis concessum, At vero si Latinus sacerdos versetur in Ecclesia Græca, & in propriis eorum Ecclesiis conficiat, optime faciet, eorum mori ac consuetudini se conformando, iuxta doctrinam Ambrosij ab Augustino recitatam, & probatam epistola 118. capite 1. epistola 119. capite 18. & habetur in capite, Ille, distinctione duodecima. Intelligo autem hoc verum esse siue aliquis diu, & tanquam incola inter Græcos habitet, siue vt hospes, ac peregrinus illac pertranseat, de quo posteriori *Quando licet Latino in fermentato, & Græco sacerdoti in azymo consecrare.*

modo potissimum loquuntur Ambros. & Augustin. qui in omnibus his humanis consuetudinibus, vt ieiunandi, seruandi festa, & similibus, censent vnumquemq; peregrinum debere se ad illius Ecclesiæ consuetudinem conformare, in quo actu versatur. Ex quo videtur vlterius sequi non solum posse licite, sed etiam teneri sacerdotem Græcum transeuntem per Ecclesias latinas in azymo consecrare, peccareq; si aliter faciat. Atq; ita sentit Ledesm. in 4. 1. p. q. 15. ar. 4. dub. 2. Sed rigorosa est hæc sententia pro peregrinis, & iter agentibus, tum quia Eugen Pap. in litteris vnionis post sess. vlt. Con. Flor. simpliciter & sine limitatione dicit, vnumquemq; sacerdotem debere cõficere in fermentato, vel azymo iuxta Ecclesiæ suæ consuetudinem; tum etiam, quia Leo IX. dict. ca. 29. multum fauet, imò etiam monet, vt vnusquisq; iuxta suæ Ecclesiæ ritum celebrare sinatur, etiamsi in alieno solo versetur: tum præterea, quia licet non sit certa, est tamen probabilis opinio eum, qui per locũ aliquem transit, quamuis bene faciat propriam aliquam illius loci consuetudinem seruando, non tamẽ ad id teneri, per se loquendo, & secluso scandalo, vt notauit Glossa in cap. Quæ contra, dist. 8. Ergo & sacerdos Græcus non tenetur mutare suam consuetudinem loci, per quem transit: secluso autem hoc titulo nullus alius inueniri potest, quo obligetur. Adde quidquid sit de aliis consuetudinibus, hanc, de qua agimus, videri hoc sensu & modo introductam, & ab Ecclesia acceptatam, vt vnicuique liceat suæ Ecclesiæ ritum seruare, vbicunque celebrare permittatur, vt ex adductis decretis constat & ex praxi: nam Romæ ita sæpe fieri vidimus: & certo scimus nostros Latinos sacerdotes peregrinantes inter Græcos non schismaticos, sed Romanæ Ecclesiæ vnitos, in azymo solitos esse celebrare: & merito sane ita hæc consuetudo est approbata, quia difficilimum esset, sacerdotem in re tam graui obligari ad mutandam antiquam, & patriam consuetudinem, solum propter transitum per aliam Ecclesiam. Vnde etiam confirmatur, nam sacerdos Latinus transiens per Ecclesiam Græcam non obligatur mutare Latinam consuetudinem, vt omnes fatentur: ergo neque è contrario Græcus obligandus est, &c. quia titulus consuetudinis par est in vtroque. Nam licet Romana Ecclesia, quæ caput est, magis approbet suam consuetudinem, quandoquidem illam amplectitur, tamen simpliciter, & quoad obligationem & respectiue (vt sic dicam) æquè approbat vtramque pro Latinis & Græcis, distributione accommodata. Denique, quoad totum alium missæ ritum non tenetur Græcus transiens per Latinos, nec Latinus transiens per Græcos mutare illum, vt seruet cæremonias eius quod fit in quo celebrat, quia hoc est pene impossibile moraliter loquendo: ergo idem est de hoc ritu. Dico ergo, sine scrupulo posse sacerdotem Græcum peregrinantem per Ecclesiam Latinam, & Latinum per Græcam suæ Ecclesiæ ritum seruare cum consensu & facultate pastorum eius Ecclesiæ in qua versatur, quam ipsi, si nullum timeant scandalũ præstare possunt, & debent si nulla rationabilis causa obstat. Secus vero esset, si sacerdos omnino mutasset domicilium, quia tunc iam non esset reputandus Sacerdos Græcus, etiam si antea esset sed Latinus, quia iam factus esset membrum Ecclesiæ Latinæ, & ideo, secluso speciali priuilegio debet illi se conformare.

S. Ambr. August.

Responsio ad fundamenta aliarum opinionum.

Et ex his satis responsum est ad aliarum opinionũ fundamenta. Et ad primã quidem, & secundam opinionem nihil denuo dicendum occurrit. Ad tertiam vero dicitur, celebrare in azymo non esse Iudaicum ritum, quia non est vti azymo, eo modo, & fine, quo Iudæi vtebantur, neque ex veteris legis obligatione, quod esset proprie seruare Iudaicas cæremonias: alias etiam esset cæremonia Iudaica consecrare in fermentato, quia interdũ præcipiebatur Iudæis vti fermentato & non azymo, vt constat Exodi 7. & 23. & Leuitic. 7. & vti aqua in baptismo, dici posset cæremonia iudaica, quia Iudæi lauacri variisque baptismatibus vtebantur. Idem Græci celebrant semper Pascha luna decima quarta, in quacunque die hebdomadæ occurrat, nulla habita ratione diei dominicæ, in quo magis videntur accedere ad Iudaicos ritus: & tamen simpliciter non iudaizant: quia non faciunt ex præcepto legis veteris: ergo nihil est, quod nobis obiiciant. Cur autem Ecclesia Latina hanc consuetudinem elegerit iam dictum est: & fortasse ad vitandum errorem Græcorum, quando nulla alia causa superesset, oportuisset præcipere Latinis sacerdotibus, vt prædictam consuetudinem obseruarent: sicut refert Diuus Thomas, distinctione vndecima, quæstione secunda, articulo secundo, quæstione tertia, Leonem Papam ordinasse aliquando, vt Latina Ecclesia in fermentato consecraret ad euitandum errorem Ebionitarum, qui legalia seruanda esse dicebant, & idem dicunt alij Scholastici, non tamen designant, quis Leo hic fuerit, neque ego in Historiis inuenio: indicant tamen fuisse post Innocentium tertium, post quem solum fuerit Leo IX. qui in sua epistola defendit consuetudinem conficiendi in azymo, quam dicit per 120. annos in Ecclesia durasse, & Leo X. cuius memoria recens est, & satis constat hoc non fecisse. De aliis opinionibus nihil est, quod dicamus, nam, probando veritatem, earum fundamenta dissoluimus.

Exod. 7. 23 Leuit. 7.

Vnum verò superest dubium, an scilicet liceat Latino sacerdoti in Ecclesia Latina consecrare in fermentato, propter aliquam occurrentem necessitatem, verbi gratia, ne proximus sine viatico decedat, vel ne totus populus diu sacrificio priuetur. Respondetur, nulla ratione esse talem licentiam concedendam, quia licet præceptum, verbi gratia, communicandi in articulo mortis, sit de iure diuino, & præceptum conficiendi in azymo sit humanum, tamen illud primum præceptum affirmatiuum est, & ideo non obligat pro semper, sed quando commodè, & cum debitis circumstantiis fieri potest, & ideo posito alio præcepto humano præscribente debitum cõficiẽdi modum, cessare potest obligatio alterius præcepti, pro aliquo tẽporis articulo, pro quo modus ille non potest obseruari, quia expedit, vt in hoc sacramento cõficiendo summa reuerentia seruetur, & ideo oportet vt vniuersalis Ecclesiæ consuetudo non facile violetur, ne aperiatur via ad tractandum indigne hoc sacramentum, & contemnendi ecclesiasticas cæremonias & ritus, sicut censent fere omnes de cõsecratione de vestibus sacris, & similibus, quæ non continent grauiores ritus, quàm sit hic, de quo agimus, quæ omnia eo veriora sunt, quo certum est, hoc sacramentum non esse de necessitate salutis, sicut Baptismus vel Pænitentia. Hic verò casus non potest moraliter accidere inter Græcos, quia panis fermentatus facilius vbique inuenitur, quam azymus: si tamen fingatur occurrere, securius esset eandem regulam sequi, quanquam non esset tam certa obligatio, tum quia maius periculum est irreuerentiæ, superstitionis & scandali, in discedendo propter priuatas necessitates, vel rationes à consuetudine Ecclesiæ capitalis, quam in discedendo à consuetudine alterius partis, & præsertim sequendo consuetudinem capitis, tum etiam, quia illa obligatio Græcorũ non est tam certa, neque tanta ac tam solida authoritate firmata.

Dubium.

Responsio.

ARTICVLVS V.

Vtrùm vinum vitis sit propria materia huius Sacramenti.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod non sit propria materia huius sacramenti vinũ vitis. Sicut n. aqua est materia